

dává vzniknout mechanismům, které situaci vykládají a tím překonávají její aktuální děsivost (útlak za Tita, Nerona, Domitiana apod). Tvzení o korektnosti či nekorektnosti výkladu, pochopení či překroučení apokalypsy (str. 54–55) jsou jasným přiznáním Cuvilliera k tomuto důrazu. To je bezpochyby legitimní. Přesto čtenář musí trochu znejistět, uvědomí-li si, že se žánr apokalypsy stával útočištěm v dobách a situacích, které nebyly k rozsáhlému vyjasňování užívané interpretační polohy zrovna příhodné. Snad proto se může s odstupem času jevit užití apokalyptického materiálu určitou skupinou jako „nepřiměřené“ (srov. str. 54). Otevřenost textu vůči duchu doby, již si může čtenář vysvětlit (opět legitimně) jako apokalyptickou a poměrně jasná historicko-kritická a textově-sémantická vysvětlení sladit zkrátka úplně nelze. Apokalyptiku lze buď zkritizovat, „zavrhnout všechny fantastické výklady“ (str. 54), „přiměřeněji“ jí porozumět a naslouchat „skutečnému záměru“ jejího jazyka (str. 20), nebo se oddat imaginativní síle apokalyptických textů, vstoupit do živého dialogu s židovsko-křesťanskými tradenty a stát se jeho spoluvůrci.

Poněkud překvapující je autorovo paušalizující vidění židovské apokalypsy jako nepřátelské k dějinám, protože: „se v nich musí bojovat, ale hlavně je třeba z nich vyjít a netrpělivě čekat budoucí vysvobození“ (str. 71). Čteme-li však pozorně Starý zákon, pak například tzv. Deuterozachariáš sotva odpovídá Cuvillierovu výměru, zvláště když si uvědomíme, že patří do literárního celku Dodekaphetonu, který má jako celek (autor vykládá novozákonní apokalyptiku také ze širších literárních souvislostí) sotva co společného s entuziasmem a sociální přezíravostí.

Naopak velmi zdařilé je trojstuňové schéma, které autor v průběhu celé knihy sleduje: Nový zákon přejímá židovskou apokalyptiku, již novozákonní autoři (a) užívají v novém kontextu („adaptace“ a „zaostření“), který (b) vzbuzuje u konkrétních společenství křesťanů naději, jež (c) neumožňuje ustrnout v entuziastické a nečinné poloze, nýbrž burcuje k aktivitě v dosud existujícím světě. Triáda zaostření – naděje – aktivita je Cuvillierem dobře exegeticky podložena a je jen na čtenářích, jak ji homileticky a teologicky využijí.

Filip Čapek

ŽIDOVSKO-KŘEŠŤANSKÝ DIALOG V AMERICKÉM PROSTŘEDÍ

Rabbi Yechiel Eckstein, How Firm A Foundation. What You Should Know About Jews And Judaism, Paraclete Press, Brewster, Massachusetts 1997, 269 stran.

Y. Eckstein (1951) je zakladatelem *International Fellowship of Christians and Jews* a *Center for Jewish and Christian Values* a autorem řady publikací v oblasti židovsko-křesťanského dialogu.

Předložená publikace je rozšířená revize dříve publikované knihy, která se v USA stala bestsellerem. Je „kapesním průvodcem“ na cestu setkávání se židovstvím v komunitách ze sousední

čtvrti města. Je monografií, která je psána pro křesťanské čtenáře, u nichž předpokládá základní biblické znalosti, a které velmi dobře zná. A je jakýmsi prvním dílem dvojsvazku, jehož pokračování je pro změnu určeno židovským čtenářům aby je seznámil s nejdůležitějšími daty o evangelických církvích.

Autorův záměr představit současnou podobu židovství je sestaven do promyšlené stavby látky. Roztřídil ji do dvou dílů (I. *Jews and Judaism*; II. *Where do We go from Here?*), osmi kapitol (1. *Foundations of Jewish Belief*; 2. *Jewish Paths to Sanctification*; 3. *The Sabbath: A Day of Sanctified Time*; 4. *Festivals of the Jewish Year*; 5. *The Jewish Life Cycle*; 6. *Facing the Challenges of the Holocaust*; 7. *Israel: The Dawn of Redemption*; 8. *The Rise of Jewish Denominations*) a 56 témat.

Dynamičnost stylu usnadní čtení a bohatost jazyka se čtenáři často stává zábavnou zkouškou jeho slovníku. Ve velkých slovnících (jakým je např. *Encyklopedia Judaica*) by zájemce jistě našel více materiálu k jednotlivým tématům, eventuálně i video-audiální přílohu, nezakusil by nicméně onu autentickou a přesvědčující účinnost podání, které z knihy tvoří víc než jen sbírku strnulých výrazů.

Obdobných publikací jako je tato vychází v posledních třiceti letech hojně, a to jak v Evropě, tak i USA. Autory jsou nejen křesťanští židofilové (J. Maier, *Das Judentum*; D. de La Maisoneuve, *Le Judaïsme*), ale i židovští odborníci (M. A. Fishbane, *Judaïsme*; P. N. Levinson, *Einblicke in das Judentum*). Zatímco záměrem křesťanských autorů je poučit vlastní řady – studenty teologie, duchovní –, práce židovských autorů přicházejí na svět z potřeby reinterpre-

tovat halachickou tradici, event. předat ji pomocí nových hermeneutických metod (zejména J. Soloveitschik, *A Halahic Man*; A. J. Heschel, *Between God and Man*; Y. Leibowitz, *Jahadut, am jehudi ve-medinat Jisrael*; D. Hartman, *A Living Covenant*) a zůstat na úrovni k výzvám (post)moderní doby (americké, evropské, izraelské).

Živná půda židovsko-křesťanského dialogu v USA nemá psychologický podtext pocitu kolektivní viny křesťanů za přípravu půdy pro nacistický režim a holokaust. Není ani formou boje proti nevymýtitelnému antisemitismu (jak je tomu v Německu). Židovství křesťanského partnera nepotřebuje dokonce ani aby vymezilo svou vlastní „tvář“ a identitu, své místo a svou vlastní cestu k Bohu. Jeho motiv je jiný. Je projevem zralosti doby multikulturní americké společnosti a nezbytné potřeby rozmlouvat, rozumět a tolerovat odlišně orientovaná etnika, jejich kulturu, tradici, náboženství a mentalitu.

Na rozdíl od většiny publikací s tímto zaměřením, kniha *How Firm A Foundation* není vestavěna do tradiční konstrukce témat, již vytváří teologumena společná oběma systémům, jak křesťanství tak i židovství (Mesiáš, Zjevení, Stvoření, Eschatologie, Bůh, Spása...). Není ani debatou nad společným základem obou odlišných duchovních tradic – Starým zákonem / Tenakem, a ani odhalováním faktu, že Ježíš byl židovský rabín (viz D. Flusser, *Jesus*; B. Young, *Jesus, The Jewish Theologian*; S. b. Chorin, *Bruder Jesus*). Je úvodem do moderního židovství, které je v autorově podání autenticky živé, a představuje je v plnosti jeho frakcí (ortodoxní, konzervativní, liberální a jeho nejmladší frakci rekonstruktionismus), jeho litur-

gický rok, jeho zvyky (svatba, bar micva, smrt), ..., a závěrem i jeho osud (výzva ŠOA dnešku). Je úvodem do rozhovoru – a v tom je jeho síla a jeho slabost. Síla, že informuje, slabost, že nemůže nabídnout víc. Neuvádí čtenáře do oplocených zahrad světa talmudů, ani do fascinujících textů midrašů, ani do nadoblačných modliteb siduru, středověkých komentářů a mystické literatury. Zde zůstává na povrchu – ač autor sám tuto literaturu důvěrně zná.

Y. Ecksteinova kniha se nemínula svým posláním, vzala-li si za cíl dokázat, že:

- i. Židovství je živé náboženství, a nikoliv zastaralé zákonictví,
- ii. etické hodnoty Židovství jsou tzv. křesťanské kultuře stálou výzvou a inspirací,
- iii. během staletí se Židovství rozvinulo v nezávislý náboženský systém, který vede ke spáse.

iv. země Izrael je pro Židy svatou zemí, kde se *davar* (Slovo) stalo *talmud* (učením),

v. Židům má být přiznán nejen respekt a úcta pro jejich svéráz, ale především musí být akceptována jejich *havdala*, permanentní vyvolenost, oddělenost a nezastupitelná úloha v dějinách spásy všeho lidstva (nejen jejich vlastní).

Rabbi Y. Eckstein v úvodu uvádí, že kniha je určena duchovním a křesťanským vědeckým pracovníkům v oboru judaismus. Přes všechna nesporná pozitiva představené knihy já sám chápu gesto pozvání k rozhovoru jinověrce (gojim), aby s nimi v důvěře sdílel hodnoty, které spoluurčují jejich (Židů) jméno, jejich identitu. A toto gesto, krásné a něžné, tiché a sladké, si nežadá nic víc, než sdílení.

Jaroslav Sýkora

FILOSOFIE JAKO BRÁNA K TEOLOGII

Diogenes Allen, Filosofie jako brána k teologii, Mlýn, Třebenice 1999, přeložil Tomáš Hančil, s. 228.

Filosof Diogenes Allen, působící na teologickém semináři v Princetonu (USA), knihou „Filosofie jako brána k teologii“ nabízí pomoc studentům teologie pro porozumění filosofii a její úloze při vytváření teologické řeči. Kniha není stručným přehledem dějin filosofie, nýbrž pečlivě zvoleným výběrem filosofických témat a spisů, které zásadně ovlivnily stavbu a řeč křesťanské teologie. Proto se více ke slovu dostávají Platónovy dialogy jako je Timaios (s. 13n, 23n, 28, 31, 49, 134, 135) a Sofisté (s. 23, 29, 48, 178), než jeho Ústava (s. 38n).

Setkáváme se s důležitými křesťanskými mysliteli: Justin (s. 52), Řehoř z Nyssy (s. 86), Augustin (s. 19n, 92n), Pseudodionýsios (s. 79), Tomáš Akvinský (s. 99n, 125n). Srozumitelnější se stává řeč ekumenických koncílů (chalcedonský, s. 50; nikajský, s. 90), necháme-li se zasvětit do platónských (s. 13n) a aristotelovských kategorií (s. 83, 109). Obeznamujeme-li se s Plotínem (s. 70), porozumíme řeči mystiky. Díky vhledu do Platónovy Ústavy (s. 38), rozpoznáme filosofické kořeny učení o nesmrtelné duši (s. 51). Vznik novověku je neod-